

Določitev magnetične deklinacije

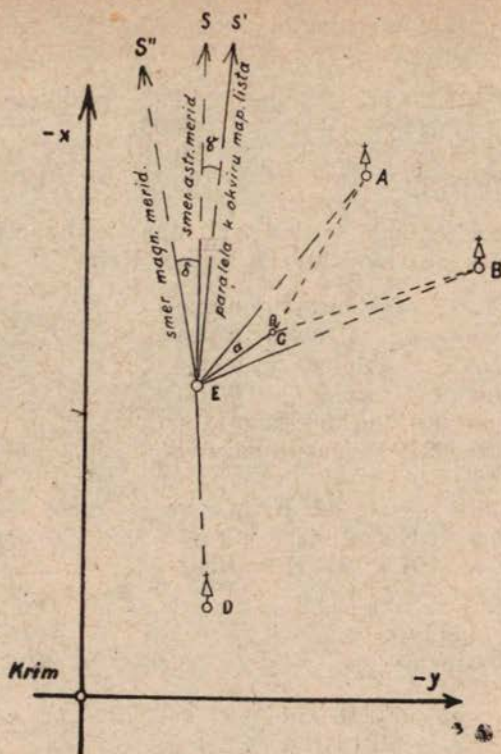
V raznih predelih terena, posebno tam, kjer sicer že obstoji trigonometrijska mreža, toda še nezračunana, v globokih usekih (klisurah) s strmimi bregovi na obe strani, v gozdnem in nepreglednem terenu i t. d. je radi pravilnega sestavljanja detajlnih skic, pravilne orientacije poligonske mreže ter detajlne izmene proti severu večkrat potrebno, da geometer ve za magnetično deklinacijo na mestu izmere. Kakor znano je magnetična deklinacija (δ) razlika smeri med astronomičnim in magnetičnim poldnevnikom (meridijanom) t. j. med astronomično in magnetično smerjo proti severu na točki opažanja.

V naših krajih je δ zahodna (—), dočim je v Rusiji (n. pr. Kazan $+9^{\circ}07'$), Avstraliji vzhodna (+). Od začetka 19. stoletja se v Evropi deklinacija manjša; tako je bilo n. pr. l. 1580 v Parizu še celo $+11\frac{1}{2}^{\circ}$, l. 1663 -0° , l. 1700 -8° , l. 1810 $-22\frac{1}{4}^{\circ}$ in l. 1930 -11° . Varira pa tudi v teku dneva in so variacije po dnevi in čez poletje večje, kot po noči in po zimi. Tako je bilo v Zahodni in Srednji Evropi letno pojevanje deklinacije od l. 1900 do 1905 za $3-5'$ od l. 1925 pa se deklinacija zmanjšuje za več kot $10'$. Zависи pa tudi od raznih krajevnih magnetičnih motenj, kjer so pod zemljo razne rude i t. d.

Ko je deklinacija za kraj opazovanja določena, se priporoča tam, kjer je repeticijski teodolit na razpolago, takoj za l. poligonsko stranico s pomočjo busole in vijakov orientirati čitanje na horizontalnem krogu na sever, tako, da je n. pr. na $\odot 1$ za smer od $\odot 1 - \odot 1$ $217^{\circ}10'$ (stare podele) i t. d. Na ta način se dobi vse približno na sever orientirane smeri in ko se dospe na $\odot$ točko, se vzame za kontrolo (kjer je to mogoče) smer na sosednjo trigonom. točko.

Numerični primer (vidi sl. 1).

Kratice, $\sphericalangle \delta$ = magnet. deklinacija $\sphericalangle \gamma$ = merid. konvergenca; koordinatni sistem Krim (južno od Ljubljane) kot izhodišče; v Gauss-Krügerjevem sistemu slično. Iz točke E je merjena dolžina na C, $a = 33.00$ m; dane so koordinate točk A, B, C, D (grafično, iz kat. mape vzeto). Smer ES' je paralela k prvotni smeri Krim—x (na skici radi okvira karikirano).

Slika 1

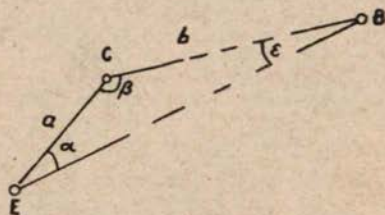
Na terenu so čitane smeri:

	busola	horic. krog	
E na S'' ,	$0^{\circ}00'$	$0^{\circ}00'00''$	} za kontrolo
E na A ,	$43^{\circ}35'$	$43^{\circ}23'00''$	
E na C ,	$48^{\circ}05'$	$47^{\circ}54'37''$	
E na B ,	$50^{\circ}45'$	$50^{\circ}43'15''$	
E na D ,	$182^{\circ}30'$	$182^{\circ}23'45''$	

koordinate točke E so zračunane kot slepi vlak iz trikotov ACE , BCE ;
dano je a , b , $\sphericalangle \alpha$; potem je (sl. 2)

$$\sin \varepsilon = \frac{a \cdot \sin \alpha}{b} \text{ in pri malem } \varepsilon$$

$$\varepsilon'' = \frac{a \cdot \sin \alpha}{b} \cdot \rho'' (\rho'' = 206265'').$$

Slika 2

Vezni kot je $\beta = 180^{\circ} - (\alpha + \varepsilon)$; slično iz trikota ACE .

Po obr. št. 8 so zračunani nagibi (smerni koti) E na A, E na C, E na B, E na D. Tako su nagibi od

E na A,	40°05'24",	bus. acimuti	43°35',	razlika	— 3°30'
E „ C,	44°37'31",	„	„	48°05',	„ — 3°27'
E „ B,	47°28'31",	„	„	50°45',	„ — 3°16'
E „ D,	179°04'19",	„	„	182°30',	„ — 3°26'

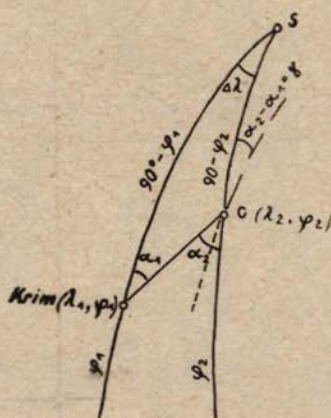
Aritm. sredina iz vseh razlik je kot zahodna deklinacija na tem mestu $\delta' = -3^{\circ}25'$ z ozirom na ravni koord. sistem Krim.

Po znanih formulah sferične trigonometrije (n. pr. $\text{tg } \gamma = \sin \varrho \cdot \text{tg } \Delta\lambda$; v starih pravelnikih obstoje tozavedne tablice) je merid. konvergenca na tem mestu $\gamma = +0^{\circ}06'35''$ (vidi sliko 3) ter definitivna deklinacija za teodolit Breithaupt št. 69199 v času opažanja $\delta = -3^{\circ}18'$.

Geogr. koordinate φ_1, λ_1 od Krima so dane, one od »znamenja« C vzete iz voj. karte (oz. $\Delta\lambda$ je zračunan in = $07'44''4$). Koordinate od Krima (razdalje od Ferra)

$$\begin{aligned}\lambda_1 &= 32^{\circ}08'18''7 \\ \varphi_1 &= 45^{\circ}55'43''7;\end{aligned}$$

od točke C, $\lambda_2 = \lambda_1 + \Delta\lambda = 32^{\circ}16'03''1$
 $\varphi_2 = 46^{\circ}13'04''$.

Slika 3

Magn. deklinacija se da približno določiti tudi z direktnim opažanjem na zvezdo tečajnico (polarna zvezda), seveda k večjemu z natančnostjo 5—10'. Za določitev srednje δ za celi neki okraj bi pa bilo seveda potrebno, izvršiti opažanja na več mestih tega okraja in to pred odhodom na teren spomladi in pred zaključkom terenskih del v jeseni ter potem vzeti aritm. sredino kot definitivno.

